

INFORMACJE

Katarzyna Jentkiewicz

System cyberbezpieczeństwa RP – model rozwiązań prawnych w obszarze bezpieczeństwa kulturowego

Współczesne społeczeństwo jest często nazywane społeczeństwem informacyjnym, społeczeństwem trzeciej fali czy też cyberspołeczeństwem. Na określenie tej nowej cywilizacji używane są również terminy takie jak: era informacyjna, era elektroniczna lub globalna wioska. Choć istnieje wiele definicji społeczeństwa informacyjnego, to można przyjąć, że pojęcie to odnosi się do społeczeństwa, które posiada instrumenty techniczne i prawne, ale przede wszystkim wiedzę, która pozwala mu z tych instrumentów korzystać. Dlatego często mówimy o społeczeństwie opartym na wiedzy.

Pojęcie bezpieczeństwa państwa ściśle wiąże się z jego bezpieczeństwem informacyjnym – bezpieczeństwem sieci. Jednak równie istotnym elementem jest bezpieczeństwo kulturowe. Należy zaznaczyć, że zawsze było ono obecne w polityce bezpieczeństwa i obronności państwa jako ważny obszar łączący procedury oraz instrumenty prawne ochrony danych, źródeł wiedzy, zasobów kultury i systemów je udostępniających.

Bezpieczeństwo kulturowe jest niezbędnym elementem prawidłowego postępu naukowo-technicznego i jako takie określa potrzeby ochrony autorskoprawnej, nie tylko z punktu widzenia jej użyteczności, ale również ze względu na przeciwdziałanie zagrożeniom związanym z przetwarzaniem tzw. treści cyfrowej. W dobie globalnej informatyzacji, rozwoju portali społecznościowych, wszechobecnego mailingu, czyli wiadomości rozsyłanych na wiele adresów e-mail, zgromadzonych w bazie danych, często dochodzi do różnych nieuprawnionych działań, które mogą stanowić naruszenie dóbr osobistych, prawa własności i praw konsumenckich.

Coraz częściej pojawiają się także innego typu cyberzagrożenia, które dotyczą obszaru dziedzictwa kulturowego. Współcześnie, kiedy strefa prywatności człowieka wolna od ingerencji osób trzecich stopniowo się kurczy, w jednakowym, a może nawet większym stopniu proces ten dotyczy obszaru prawidłowego działania administracji publicznej oraz jej służb w obszarze ochrony tożsamości narodowej i kulturowej. Wobec wskazanych wyżej uwarunkowań rynkowych oraz przyszłych rozwiązań legislacyjnych konieczne stało się ukierunkowanie badań naukowych na zagadnienia związane także z bezpieczeństwem kulturowym.

Problematyka bezpieczeństwa to obszar interdyscyplinarny, obejmujący taką tematykę jak: prawo bezpieczeństwa informacyjnego, prawne aspekty cyberbezpieczeństwa, ochrona danych osobowych, prawo nowych technologii, prawo do prywatności, ale także – w istotnym stopniu – ochrona własności intelektualnej, odpowiedzialność za dziedzictwo kulturowe i troska o prawidłowe funkcjonowanie rynku mediów – nośnika naszej kultury. Należy przyjąć, że cyberbezpieczeństwo jest zjawiskiem interdyscyplinarnym, korzystającym z dorobku wielu innych dziedzin (w tym z różnych dziedzin prawa). Aby jednak wyodrębnić je z całego systemu prawa i administracji publicznej (w tym drugim przypadku przede wszystkim organizacyjnie i podmiotowo), konieczne jest określenie zakresu działania, jakiego sfera ta dotyczy (zarówno w sensie przedmiotowym, podmiotowym, organizacyjnym, jak i funkcjonalnym). Dopiero wówczas możliwe staje się usystematyzowanie przedstawionej problematyki. W naszym przekonaniu jest to zabieg niezbędny w obliczu rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

W teorii bezpieczeństwa celem bezpieczeństwa kulturowego w szerokim zakresie tego pojęcia jest ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, ochrona wartości istotnych dla tożsamości narodowej, ochrona odrębności kulturowych związanych z mniejszościami narodowymi, a także umożliwienie dostępu do tych dóbr poprzez tworzenie warunków swobodnego przepływu wartości, promowanie kultury narodowej na świecie i tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju kultury.

Internet ze względu na jego powszechność oraz oddziaływanie społeczne stwarza największe możliwości udziału każdego w życiu politycznym, kulturalnym poprzez tworzenie i przekazywanie pewnych wzorców zachowań. Rozwojowi społeczeństwa informacyjnego towarzyszy nie tylko rozwój cywilizacyjny, rozwój gospodarczy, lecz także rozwój kulturowy. Komunikacja masowa staje się źródłem wiedzy o świecie, ale przyczynia się też do powstawania społeczeństwa masowego, globalnego. Ze względu na potrzebę ochrony tożsamości kulturowej, tak w skali europejskiej, jak i w skali konkretnego narodu, a także ze względu na nieuchronność zapewnienia przez państwo w ramach realizacji jego polityki ochrony tej tożsamości, powstało pojęcie „misji publicznej”.

W Polsce stale rośnie świadomość konieczności podejmowania działań w zakresie integracji cyfrowej. Sektor audiowizualny ma do odegrania kluczową rolę w procesie kształtowania się obywatelstwa europejskiego, ponieważ stanowi

on jeden z głównych środków przekazywania wspólnych, podstawowych wartości społecznych i kulturalnych Unii Europejskiej społeczności europejskim, a w szczególności ludziom młodym. Celem cyfryzacji zbiorów instytucji kultury w Polsce jest nie tylko zabezpieczenie ich w postaci wysoko jakościowych kopii cyfrowych, lecz również umożliwienie użytkownikom jak najszerszego dostępu do zasobów całości polskiego dziedzictwa narodowego poprzez tworzenie dostępnych w Internecie zasobów archiwów, bibliotek, muzeów i repozytoriów cyfrowych.

Cyfryzacja i rozwój technologii sieciowych są istotnym czynnikiem rozwoju ekonomicznego i społecznego. Z tego powodu niezbędne są zdecydowane działania, których celem będzie zapewnienie polskiemu dziedzictwu narodowemu odpowiedniego dla jego rangi kulturowej miejsca w światowych zasobach cyfrowych. Cele te można osiągnąć jedynie poprzez zapewnienie rozproszonym dotąd w znacznym stopniu polskim inicjatywom cyfrowym koordynacji w zakresie tworzenia zasobów, ich długookresowej ochrony oraz udostępniania. Zadaniem digitalizacji jest nie tylko zabezpieczenie zbiorów przed zniszczeniem lub utratą, ale także ich udostępnianie. Dlatego zasoby cyfrowe budowane przez polskie archiwa, biblioteki i muzea muszą mieć zapewnione nie tylko bezpieczne warunki przechowywania, lecz również powinny być jak najszerszej dostępne dla użytkowników z Polski i całego świata, bezpłatnie i formie umożliwiającej ich dalsze wykorzystanie w celach niekomercyjnych.

Dążenie do wykorzystania nowych technologii w opracowaniu, zabezpieczeniu i udostępnianiu zbiorów jest naturalnym postępowaniem każdej instytucji kultury dbającej o swoje zbiory. Zbiory cyfrowe są tworzone i przechowywane przez wiele instytucji na terenie całego kraju, często w postaci tematycznych wystaw wirtualnych, okolicznościowych wydawnictw lub zasobów dostępnych jedynie lokalnie, na terminalach komputerowych macierzystej instytucji. Przeszukiwanie tak rozproszonych zasobów, prowadzone przez użytkowników za pomocą popularnych wyszukiwarek internetowych, nie tylko nie daje użytkownikom pełnego obrazu zdigitalizowanego polskiego dziedzictwa kulturowego, lecz również jest czasochłonne i mało komfortowe. Problematycznym zagadnieniem staje się także kwestia odpowiedzialności za działania w sieci związane z upowszechnianiem treści cyfrowych, które powstają w technologii cyfrowej, jak i tych, które przeszły proces konwersji cyfrowej.

Z uwagi na dobro publiczne prawo polskie powinno mocniej podkreślać swobodne udostępnianie obiektów kultury. Dzięki modyfikacjom w obowiązującym obecnie ustawodawstwie twórcy zasobów cyfrowych będą mogli pozbyć się niepewności w zakresie upubliczniania nie tylko dokumentów wolnych od zastrzeżeń prawa autorskiego, ale także chronionych. W przeciwnym razie grozi nam rozwój zjawiska nazywanego „czarną dziurą XX wieku”, polegającego na udostępnianiu przez Internet wyłącznie obiektów z domeny publicznej, co zmniejsza potencjał polskiej gospodarki i innowacyjność społeczną.

Problemy prawne występują na całym świecie w różnym stopniu natężenia, w związku z tym ich rozwiązanie powinno być wysiłkiem gwarantowanej współpracy międzynarodowej. W najbliższych latach zmiany legislacyjne będą dotyczyć w szczególności ustalenia kwestii ochrony i bezpieczeństwa jednostki funkcjonującej w świecie cyfrowym.

Celem naszych badań, w ramach projektu naukowo-badawczego pt. „System cyberbezpieczeństwa RP – model rozwiązań prawnych”, finansowanego ze środków Ministerstwa Obrony Narodowej (nr umowy: GB/4/2018/208/2018/DA) oraz realizowanego w Akademii Sztuki Wojennej, jest zaprojektowanie wspólnego systemu bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni RP, w ramach rekomendacji uwzględniających specyfikę technologii informacyjno-komunikacyjnych i zagrożenia dotyczące cyberbezpieczeństwa. Inicjatywa ta ma zwiększyć bezpieczeństwo kulturowe jako istotny komponent bezpieczeństwa narodowego, stanowiący podstawę funkcjonowania społeczeństw i gospodarek. Kluczowymi celami szczegółowymi naszych działań jest przegląd przepisów prawa krajowego w zakresie regulacji odnoszących się do bezpieczeństwa narodowego w dobie cyfrowej, analiza i ocena obowiązujących polskich regulacji prawnych dotyczących sfery cyberbezpieczeństwa, z uwzględnieniem dopuszczalnych konstytucyjnie ograniczeń w obszarze funkcjonowania nowych mediów i technologii.